

PSYKISK FUNKSJON/ATFERD

Fagveileder til Gerica - Oslo kommunes digitale dokumentasjonssystem

Revidert juni 2016

BEGREPER i Gerica:	Definisjon / fritekst i Gerica:	Eksempler:
1. Psykose:		
* Hallusinasjoner	<i>Å se/høre/føle/lukte ting som ikke har grunnlag i virkeligheten.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - hører lyder og/eller stemmer - ser bilder, lys eller levende organismer, mennesker eller dyr som mus, maur eller elefanter - føler for eksempel krypende dyr på huden - lukter - særlig gassluk <p><u>Øvrige kommentarer:</u> Vanligst er hørsels- og synshallusinasjoner, men også lukthallusinasjoner kan forekomme. Ved demenssykdom forekommer synshallusinasjoner langt hyppigere enn hørselshallusinasjoner. OBS: Syns- og eller hørselsproblemer kan gjøre at særlig personer med demenslidelser lettere <i>feiltolker</i> det de ser og hører.</p>
* Vrangforestillinger	<i>Har urealistiske oppfatninger og ideer om virkeligheten eller seg selv, som omgivelsene vet ikke er riktige, men som en selv er overbevist om er reelt.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - har opplevelse av at noen stjeler fra, eller planlegger å skade vedkommende, og/eller har forestillinger om fattigdom, sykdom og/eller tap ol. - kan oppfatte at noen bor eller besøker leiligheten - kalt: <i>fantomgjest</i> - føler seg forfulgt/overvåket uten grunn - anklager familie eller andre for å stjele eller være utro, selv når det ikke er grunnlag for det - forlegger ting/gjemmer bort ting, tøy, smykker etc. og anklager i ettertid andre for å ha tatt det
2. Atferdsendringer/uro:		
* Fysisk utfordrende, utagerende atferd	<i>Atferd som er <u>til skade</u> for personen selv og/eller andre. Kan være både impulsivt (ha manglende</i>	<ul style="list-style-type: none"> - slår seg selv eller andre - kaster gjenstander ol. - griper, tar tak i andre, skubber, spytter

PSYKISK FUNKSJON/ATFERD

Fagveileder til Gericca - Oslo kommunes digitale dokumentasjonssystem

Revidert juni 2016

	<i>impulskontroll) og ikke impulsivt.</i>	- er utålmodig / irritabel / aggressiv
* Fysisk, <u>ikke</u> utfordrende, utagerende atferd (I USA kalles slik atferd for <i>agitasjon</i>)	<i><u>Fysisk atferd som er til sjananse for personen selv og/eller omgivelsene.</u></i>	<ul style="list-style-type: none"> - går fram og tilbake - er generelt rastløs som: vrir hendene, river seg i håret, vandrer for-måsløst - gjentar stadig handlinger som å fingre med knapper; vri snorer eller gjøre andre ting om og om igjen - har vansker med å takle forsinkelser eller venting på planlagte gjøremål etc. - motsetter seg hjelp fra andre, eller oppleves vanskelig å ha med å gjøre <p><u>Øvrige kommentarer:</u> Perseverasjon = repeterende <i>handling</i> og/eller tale, og kan være et tegn på frontale skader i hjernen. Må ikke forveksles med vanlig nervøsitet/uro. <i>Eks.på handlinger:</i> fortsetter å vaske hender eller pusse tenner i det uendelige.</p>
* Verbal utfordrende, utagerende atferd	<i><u>Verbal atferd som er til sjananse for en selv og/eller andre. Mangel på hemninger.</u></i>	<ul style="list-style-type: none"> - lager merkelige lyder (underlig latter eller gråt) - skriker, roper, klager og/eller uler - mangel på hemninger kan vise seg ved impulsive handlinger: <ul style="list-style-type: none"> - som å snakke til fremmede som om han/hun kjenner dem og/eller - sier sårende ting til folk ol. <p><u>Øvrige kommentarer:</u> Perseverasjon = repeterende handling og/eller <i>tale</i>. Kan være et tegn på frontale skader i hjernen. Må ikke forveksles med vanlig nervøsitet/uro. <i>Eks. på tale:</i> Repeterer setninger, ord eller spørsmål, som f.eks. mamama ...</p>
3. Stemningssymptomer:		
* Depresjon (= affektiv lidelse)	<i>Nedsatt stemningsleie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - føler livet ikke er verd å leve - har selvmordstanker og kan gjøre selvmordsforsøk - har dårlig selvbilde; - bebreider eller ser ned på seg selv - har skyldfølelse

PSYKISK FUNKSJON/ATFERD

Fagveileder til Gericca - Oslo kommunes digitale dokumentasjonssystem

Revidert juni 2016

		<ul style="list-style-type: none">- er pessimistisk og ser svart på fremtiden- har vrangforestillinger som samsvarer med å være deprimert, forestillinger om fattigdom, sykdom eller tap ol.- har vekttap- har tendenser til somatisering / hypokondri- er mer passiv: viser mindre interesse for familie/venner, eller mister interessen for tidligere hobbyer og aktiviteter- reagerer sent; har langsomme bevegelser/tale <p><u>Øvrige kommentarer:</u> En person med depresjon viser gjerne flere av symptomene. Forekommer hyppig ved demens og kan feiltolkes som demenssykdom. Det er viktig å kartlegge og utrede!</p>
* Angst	<p><i>Angst er en psykologisk og fysiologisk reaksjon som er kjennetegnet ved kroppslige, følelses-, kognitive- og atferdsmessige komponenter. Angst kan vise seg ved følelse av frykt, bekymring, panikk eller fobi.</i></p>	<ul style="list-style-type: none">- viser et engstelig uttrykk; virker bekymret- grubler- blir lett irritert/irritabel- blir tungpusten og svett uten fysisk anstrengelse, «sukker»- er ute av stand til å slappe av eller føler seg svært anspent- fotfølger hjelpere av redsel for å bli alene/forlatt (eksistensiell angst?)- katastrofereaksjoner/panikkangst kan oppstå når:<ul style="list-style-type: none">- vedkommende av forskjellige årsaker ikke lenger forstår og/eller ikke mestrer en situasjon- blir redd/fortvilet og reagerer med å forsvare seg/bli sint/aggressiv- eller reagerer ved å rømme unna og forlate situasjonen (pga fortvilelse over manglende mestring)- diverse fobier slik som sosial angst, angst for å være alene, etc.- generell angst er mer eller mindre til stede hele tiden, uten en utløsende årsak <p><u>Øvrige kommentarer:</u> Angst er personer med demens sin følgesvenn! Bak mye «utfordrende</p>

PSYKISK FUNKSJON/ATFERD

Fagveileder til Gericca - Oslo kommunes digitale dokumentasjonssystem

Revidert juni 2016

		atferd» ligger det fortvilelse og angst.
* Apati	<i>Beskriver en tilstand med mangel på følelser, motivasjon eller entusiasme</i>	<ul style="list-style-type: none"> - virker likegyldig, mindre interessert i sine vanlige aktiviteter og i andres gjøremål og planer - slutter med tidligere hobbyer - er mindre opptatt av venner, familie og barnebarn - trekker seg tilbake <p><u>Øvrige kommentarer:</u> Personen viser grader av apati, fra symptomene over, til å bli mindre og mindre påvirket av omgivelsene rundt seg, og blir mindre kontaktbar og økende isolert. Apati øker på ved progresjon av demens. Slike kjennetegn/symptomer kan være vanskelige å skille fra nedsatt stemningsleie/depresjon (les punkt. 3).</p>
* Oppstemthet/eufori	<p>Oppstemthet: <i>Beskriver en tilstand av positiv affekt, lykkefølelse og henrykkelse</i></p> <p>Eufori: <i>Beskriver en tilsynelatende/ubegrunnet opprømt og løftet sinnsstemning</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - virker uvanlig munter og/eller oppfører seg som om han/hun er svært lykkelig - kan le av ting som andre ikke synes er morsomt - er mer aktiv en vanlig, virker som har mer energi og tiltakslyst.
4. Matinntak / Søvn:		
* Matinntak (Ernæring)		<ul style="list-style-type: none"> - har endret fokus på mat - redusert appetitt. Spiser mindre enn ellers og/eller spiser endret type mat enn tidligere - vekttap eller vekt økning <p><u>Øvrige kommentarer:</u> Beskriver symptom ved depresjon, spesielt hos eldre, men også hos yngre. Svikt i Ernæring/Væske/Aktivitet (EVA) → kan i seg selv utløse</p>

PSYKISK FUNKSJON/ATFERD

Fagveileder til Gericca - Oslo kommunes digitale dokumentasjonssystem

Revidert juni 2016

		delirium eller depresjoner hos eldre. Vær OBS!
* Søvn / Tap av energi		<ul style="list-style-type: none"> - innsovningsvansker, sovner senere enn det som er vanlig for personen - våkner ofte i løpet av natten - våker tidligere enn vanlig for denne personen - sover mye på dagtid - snur døgnnet. etc. - blir mer passiv, opplever seg kraftløs /mangel på energi, ikke å orke etc. <p><u>Øvrige kommentarer:</u> Begge disse to symptomene kan forekomme ved ny somatisk sykdom. Vær OBS!</p>
5. Livskvalitet:		
* Positive tegn	<i>Beskriver tegn på glede, tilfreds- og fornøydhet</i>	<ul style="list-style-type: none"> - smiler, tar øyekontakt - ansikt/øvrige kroppsspråk uttrykker glede - virker avslappet, rolig og signaliserer velbehag - nyter å spise - liker berøring/kroppskontakt - liker samvær med andre - virker følelsesmessig balansert, rolig og tillitsfull
* Negative tegn	<i>Beskriver tegn på trist-, misfornøyd- og utilfredshet</i>	<ul style="list-style-type: none"> - ser bekymret ut, skjærer grimaser, rynker pannen eller slår ned blikket, gråter - ansiktet uttrykker ubehag, virker ulykkelig eller smertepåvirket - viser kroppslig ubehag, vrir seg, virker utilpass, skifter stadig stilling - kommer med ytringer eller lager lyder som tyder på misnøye, tristhet eller ubehag - klager, stønner, roper/skriker, kan virke irritabel og sint - banner, dytter eller forsøker å skade andre. <p><u>Øvrige kommentarer:</u> De negative symptomene ligner det vi ser ved depresjon og det er en tett sammenheng mellom depresjon og livskvalitet.</p>